

MAULANA AZAD COLLEGE

SANSKRIT (HONOURS) B.A 5th SEMESTER

PAPER - CC11, SECTION – C, UNIT- II

15(M)

1. निम्नोद्धृतेषु सप्रसङ्गं व्याख्या कार्या । 7*1

- मनसैवानुद्रष्टव्यं नेह नानास्ति किञ्चन/मृत्योः स मृत्युमाप्नोति य इह नानेव पश्यति ।।
- यदा सर्वे प्रमुच्यन्ते-----/अथ मर्त्योऽमृतो भवत्यत्र ब्रह्म समश्नुते ।।
- अन्धं तमः प्रविशन्ति येह विद्यामुपासते /ततो भूय इव ते तमो य उ विद्यायां रताः ।।
- तमेव धीरो विज्ञाय प्रज्ञां कुर्वीत ब्राह्मणः/नानुध्यायाद् बहुञ्छब्दान् वाचो विग्लापनं हि तत् ।।
- अणुः पन्था विततः पुराणो मां---मयैव/तेन धीरा ---स्वर्गं लोकमिति उर्ध्वं विमुक्ताः ।।

2. अधोलिखितेषु प्रश्नानामुत्तरं संस्कृतभाषया देवनागरिलिप्या च देयम्।

a. “मृत्योः स मृत्युमाप्नोति य इह नानेव पश्यति”- मोक्षमार्गानुसारं उद्धृतेः व्याख्यानं कुरुत । 8

अथवा – ‘उपनिषदः’ व्युत्पत्तिगतं अर्थं निरूपय । बृहदारण्यकोपनिषदः प्रतिपाद्यो विषयः संक्षेपेण आलोचयताम् । 2+6

b. बृहदारण्यकोपनिषदि सम्बद्धः वेदः कः ? अस्या उपनिषदः कस्मिन्नध्याये जीवात्मनः उत्क्रान्तिरूपवर्णिता ?

बृहदारण्यकोपनिषदमवलम्ब्य जीवात्मनः उत्क्रान्तिः सविशदम् आलोचयताम् । 1+1+6

अथवा – “अमृतत्वस्य तु नाशास्ति वित्तेनेति” – केनोक्तम् कथं वा ? उक्तिरियम् सविशदं आलोचयत । 1+2+5

c. बृहदारण्यकोपनिषद् कथं वेदे अन्तर्भुक्ता भवति ? वैदिकसाहित्ये उपनिषदः स्थानं निरूपयत । उपनिषदः सारं आलोचयत

। 1+2+5

अथवा – “आत्मनि खल्वरे दृष्टे श्रुते मते विज्ञाते इदं सर्वं विदितम्” – याज्ञवल्क्य कथं अस्मिन् सिद्धान्ते उपनीतवान् ? 8

d. “इत्युक्तानुशासनाहसि” – कस्मै केन उक्तम् ? वक्तुः आशयं विशदयत । 1+2+5

अथवा – मैत्रीयी-याज्ञवल्क्ययोः दार्शनिकवागविस्तारस्य गुरुत्वं प्रतिपादय । 8

e. केचन समालोचकानां अभिमतं यत् उपनिषत् साहित्यम् वैदिककर्ममार्गं निरुतसाहयति स्वयुक्तिकं अभिमतं उपस्थापयतु । 8

अथवा – उपनिषत् साहित्ये बृहदारण्यकोपनिषदः महत्त्वं प्रतिपादय । 8

f. "उपनिषद्" - इति शब्दस्य व्युत्पत्तिं साधय । सर्वेषां शब्दानां प्रयोगार्थं विशदयत । भवान्/भवती किं चिन्तयति यत् युस्माकं पाठ्यांशे एतादृशः प्रयोगः कार्यसाध्यः । 2+2+4

अथवा – बृहदारण्यकोपनिषद् कस्मिन् वेदे समान्नाता ? नामकरणस्य अभिप्रायः कः ? बृहदारण्यकोपनिषदः अधिगम्यं सारं प्रतिपादय । 1+2+5

g. "येनाहं नामृता स्यां किमहं तेन कुर्याम्" – कस्मै केन उक्तम् ? उपरि उक्तवाक्ये उद्धृतानां अभिष्टसाधनानां प्रतिपादनं कुरुत । 1+2+5

अथवा – "यदेव भगवान् वेद तदेव मे ब्रूहि" – अत्र 'यत्' इति पदेन किं अवगम्यते ? व्याख्यात्रा कथं वक्तारं प्रति व्याख्यातम् । 2+6